

ՄԱՏԹԵՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՔԱՐՈԶՆԵՐԸ

Ակիգբը՝ նախորդի

ՄԱՏԹԵՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՔԱՐՈԶԸ ՊԱՀՔԻ ԱՌԱՋԻՆ Գ. ՇԱԲԱԹԻ
«ԱՐԴԱՐԻՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՎՐԱՅ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ» ԽՕՍՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մեր նիւթական բնութիւնը կրկնակի փոփոխութիւն ունի. մէկը՝ նման փոփոխում, իսկ միւսը՝ հակառակ:

Նմանը՝ ինչպէս այսօր երեկոն նման է միւս օրուան, քանի որ նոյնպէս լոյս է տարուան բոլոր օրերը:

Իսկ հակառակը՝ որովհետեւ լոյսը գիշերի կը փոխուի, եւ գիշերը՝ ցերեկի:

Այս նախախնամութիւնն Աստուած¹ ըրաւ, որպէսզի հակառակին փոխուելով՝ մարմինը հանգստանայ: Իսկ նմանին փոխուելով՝ էութիւնը կը մնայ, այդպէս ալ մարդուն գործը փոփոխում ունի երբեմն նմանին, եւ երբեմն ալ հակառակին, ինչպէս բարի գործերէն մեղքի ու անօրէնութեան, իսկ մեղքերէն՝ արդարութեան: Նմանապէս սա ալ օգուտ է մարդուն, քանի որ սրբութենէ սրբութիւն շարժուելով՝ հոգիին էութիւնը կենդանի կը մնայ, իսկ հակառակի պարագային, այսինքն՝ որ մինչեւ հիմա մեղքի մէջ եղանք, երբ հիմա դառնանք չարէն դէպի բարին, մեր հոգին տառապանքներէն կը հանգստանայ: Իսկ այս միակ բանով օրինակին նմանինք, քանի որ եթէ մինչեւ հիմա բարիք գործած ենք, ու հիմա սրբութեան ժամանակ է, չարին կը փոխուինք՝ գիտնալով սխալ գիտութեամբ, թէ ուրիշներուն սրբութիւնը մեզի կը հաղորդուի, այդ պատճառով այսօր մարգարէն կ'ըսէ. «Արդարին արդարութիւնը իր վրայ պիտի ըլլայ»²:

Այստեղ կը թուի, թէ օրինադրելով կ'ըսէ. «Արդարին արդարութիւնը իր վրայ պիտի ըլլայ»:

¹ Հմմտ. Ծննդ. Ա. 14:

² Եզեկ. ԺԸ. 20:

Արդարեւ, եթէ այդպէս է, մենք ո՛չ մէկ օգուտ ունինք սուրբերէն, որ կը դատապարտուինք անոնց յիշատակը կատարելով ու անոնց ոսկորները պատուելով:

Եւ երկրորդ՝ տարակուսանք է այն, որ կ'ըսէ. «Անօրէնիմ անօրէնութիւնը իր վրայ պիտի ըլլայ»³, իսկ եթէ այդպէս է, ապա ինչո՞ւ համար մարգարէն կ'աղաչէ. «Օտարէն պահէ ծառադ»⁴:

Ասոնք բացատրելով՝ կ'ըսենք. եթէ մէկը մեղք կը գործէ՝ արդարին սրբութեան ապաւինելով, անոր արդարութենէն ոչինչով կ'օգտուի, քանի որ սուրբը զանոնք հաղորդակից չի դարձնէր իր արդարութեան, քանի որ ինչ միութիւն կայ լոյսին եւ խաւարին մէջ⁵: Իսկ եթէ բարիք կը գործէ, եւ բան մը կը պակսի իրմէ ու [սուրբի մը], սրբութեան կ'ապաւինի, [ապա] արդարին սրբութիւնն օգնական ու բարեխօս է իրեն համար:

Այս բանին կրնայ մէկը առարկել, թէ առաքեալը կ'ըսէ. «Մարդ եթէ նոյնիսկ ամբողջ Օրէնքը գործադրէ, բայց մէկ պատուիրանի կատարման մէջ թերանայ, ամբողջ Օրէնքին դիմաց յանցաւոր կ'ըլլայ»⁶, ասիկա ի՞նչ է:

Ասոր կը պատասխանենք. անիկա հին օրէնքին համար կ'ըսէ, ուր չկային Քրիստոսի շնորհքն ու ողորմութիւնը, այլ միայն՝ արդարութեամբ դատաստան եւ «ատամ ատամի դէմ»⁷:

Իսկ նոր օրէնքին մէջ մարդը միայն պէտք է մեղքերէն դուրս ըլլայ, իսկ եթէ գործերով չի կրնար արդարութեան հասնիլ, [ապա] Քրիստոսի շնորհքը կ'ամբողջացնէ անոր արդարութեան պակասութիւնը: Այս բանը յայտնի է պոռնիկ կնոջ [դէպքէն]⁸:

Իսկ երկրորդին կը պատասխանեմ, թէ ի զուր տեղ ուրիշին մեղքը ուրիշի մը վրայ չի մնար, եթէ կամակից չըլլայ անոր գործերուն, կամ ընկերակից կամ խօսակից: Իսկ ինչո՞ւ համար չզղջացող մեղաւորը ատելի է Աստուծոյ: «Եւ Քու ատածներդ, Տէր, պիտի ատեմ»⁹,— կ'ըսէ: Արդարեւ եթէ մէկը ատուածին ընկերակից, խօսակից եւ խորհրդակից կ'ըլլայ, իրապէս ան ալ կը պատժուի անոր մեղքերուն համար. եւ յայտնի է մարմնաւոր թագաւորներէն, քանի որ եթէ ոմանք թագաւորին թշնամիները

³ Անդ:

⁴ Սաղմ. ԺԸ. 14:

⁵ Հմմտ. Բ. Կորնթ. 2. 14:

⁶ Յակ. Բ. 10:

⁷ Բ. Օր. ԺԹ. 21:

⁸ Ղուկ. Է. 37—40:

⁹ Սաղմ. ՃԼԸ. 21:

կը պատուեն, իրենց հոգիներուն խեղդումը կ'ընդունին՝ ըստ Սողոմոնի առակին, թէ՛ «անզգամին հետ մի՛ բնակիր, որպէսզի չխեղդուիս...»¹⁰։ Օրինակ՝ Սաուղը կոտորեց քահանաները Դաւիթին ընդունելուն համար, որուն թշնամի կը համարէր։ Իսկ եթէ մեղաւորէն հեռու ըլլան՝ խօսքով ու ընկերակցութեամբ, անոր պատիժներէն ոչինչ կ'ընդունին։ Ասոր համար մարգարէն կ'աղաչէ «պահել զիմ»¹¹, այսինքն՝ թոյլ չտալ չարերուն ընկերակից ըլլալ, որպէսզի անոնց հետ չպատժուի։

Դարձեալ՝ որ այս աշխարհին մէջ ենք, չարին ու բարին կցորդ կ'ըլլանք, իսկ հանդերձեալին արդարին արդարութիւնը իր վրայ է միայն եւ ոչ՝ ուրիշներուն։ Նոյնպէս ալ մեղաւորին մեղքը։ Տակաւին, եթէ մէկը արդար է այս պահի ընթացքին, ուրախութեամբ կ'ընթանայ եւ չի՛ տրտմիր։ Նոյնպէս ալ մեղաւորին խղճմտանքը կը տանջէ [զինք], ու չուրախանար, եւ մեղաւորն արդարին ուրախութենէն չունի, եւ ոչ ալ արդարը՝ մեղաւորին տրտմութենէն։ Այդ պատճառով կ'ըսէ. «Արդարին արդարութիւնը իր վրայ պիտի ըլլայ»։

Դարձեալ. կ'ըսէ՝ յայտնի դարձնելով բոլորին իւրաքանչիւր գործերը, որպէս թէ մէկը երկմտի արդարութեան գործին համար, թէ Աստուծոյ վարձք պիտի առնէ թէ ոչ։

Մարգարէով կը հաստատէ, թէ արդարին արդարութիւնը իր վրայ պիտի ըլլայ, այսինքն՝ ամէն ինչի փոխարէնը պիտի ստանայ։ Նոյնպէս եւ ան, որ չարիք կը գործէ, իր սիրտէն թող չանցնի, թէ իր գործին փոխարէնը պիտի չստանայ։ Կ'ըսէ. «Անօրէնին անօրէնութիւնը իր վրայ պիտի ըլլայ»¹², այսինքն՝ ըստ Տիրոջ ըսածին. «Գիտցի՛ր, որ բանտէն պիտի չելլես՝ մինչեւ տուգանքիդ վերջին դահեկանը չվնարես»¹³, որ է ներելի մեղքը։

Դարձեալ. «անօրէնութիւն» ըսելով՝ կը յայտնէ մեղքերու բոլոր տեսակները՝ ըստ առաքեալին. «Անօրէնութիւնները մեղք են»¹⁴։ Իսկ «արդարութիւն» ըսելով՝ կը յայտնէ առաքինութեան բոլոր տեսակները։

Սակայն գիտելի է, թէ ինչ է արդարութիւնը, եւ ինչ է անօրէնութիւնը։ Գիտելի է, քանի որ արդար կը կոչուի ան, որ հաւասարապէս բաշխող է, որովհետեւ իմաստասէրն ալ այսպէս կը սահմանէ, ու այսպիսի

¹⁰ Հմմտ. Առակ. ԻԱ. 19։

¹¹ Եզեկ. ԺԸ. 19, 31։

¹² Եզեկ. ԼԸ. 20։

¹³ Ղուկ. ԺԲ. 59։

¹⁴ Հմմտ. Ա. Յովհ. Գ. 4։

արդարութիւնը առաջնորդներունն է, քանի որ պէտք է բոլորին նոյն ձեւով ընդունիլ՝ եւ աղքատին, եւ տնանկին, եւ ըստ իր կարելիութեան պատուել:

Երկրորդ՝ «արդար» կը կոչուի ան, որ խոհեմութիւն, ողջախոհութիւն եւ քաջութիւն ունի: Խոհեմ ո՛չ անասնականը կ'ըսեմ, ինչպէս ուղտինը, այլ՝ բանականը, այսինքն՝ որ գիտնայ, թէ ինչպիսի օրեր են, մանաւանդ թէ օրուան խորհուրդը քննել եւ պահքերուն մեծութիւնը ճանչնալ: Նոյնպէս ողջախոհութիւնը, քանի որ այսօր պահք է, հրաման չունի իր մաքուր անկողինին մօտենալ, որպէսզի պոռնիկ չկոչուի՝ օրէնքը լուծելով: Նմանապէս զօրաւոր կ'ըլլայ, որպէսզի զօրանայ աղօթքի ու ողորմութեան, ինչպէս նաեւ խոստովանութեան մէջ, այս բոլորէն ետք քրիստոնեան արդար կը կոչուի:

Երրորդ՝ «արդար» կը կոչուի ան, որ հոգիին բաժինը նոյնքանով կու տայ ինչպէս մարմինին, քանի որ եթէ հոգին կենդանի է, եւ ապա՝ մարմինն ալ [կենդանի է], որովհետեւ մարմինին կեանքը որոշ ժամանակ է, իսկ հոգիինը՝ յաւիտենական: Արդ, պէտք չէ ժամանակաւորը ապրեցնել եւ յաւիտենականը կորսնցնել:

Չորրորդ՝ «արդար» կը կոչուի ան, որ միջին ճանապարհով կ'ընթանայ, ո՛չ աջ եւ ո՛չ ալ ձախ կը խոտորի, այսինքն՝ ո՛չ մարմնական մեղքերու մէջ իյնալ, որ է ձախ խոտորումը, որ է ազահութիւն, պոռնկութիւն եւ այլն: Եւ ո՛չ ալ աջ, որ է հպարտութիւն, նախանձ եւ այլն:

Հինգերորդ՝ «արդար» կը կոչուի ան, որ ինչ գործի որ կանչուած է, նոյնին մէջ կը մնայ եւ այնտեղէն չելլեր, ինչպէս որ եթէ քահանայ է, քահանայութեան մէջ մնալ: Նմանապէս եւ միւսները, քանի որ առաքեալը կ'ըսէ. «Ինչ վիճակի մէջ էիք, որ կանչուեցաք, նոյն վիճակին մէջ մնացե՛ք»¹⁵:

Վեցերորդ՝ «արդար» կը կոչուի ան, որ թերացած չէ աստուածային բաներուն մէջ, այդ պատճառով աստուածային Գիրքը կ'ըսէ. «Աբրահամ հաւատաց Աստուծոյ, եւ այդ հաւատքը իրեն արդարութիւն սեպուեցաւ»¹⁶:

Եօթներորդ՝ «արդար» կը կոչուի ան, որ Աստուծոյ օրէնքներուն համար վրէժխնդիր է, ինչպէս Փենէհէսը¹⁷, որ աստուածային օրէնքներուն համար սպաննեց Զամբրիին եւ Քասբիին, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ. «Քաւեց ու մահը արգիլեց, եւ տիկա իրեն համար արդարութիւն սեպուեցաւ»¹⁸:

¹⁵ Տէս Ա. Կորնթ. է. 20, 24:

¹⁶ Ծննդ. ԺԵ. 6:

¹⁷ Տէս Թուոց ԻԵ. 7–15:

¹⁸ Հմմտ. Սաղմ. ՃԵ. 30–31:

Ութերորդ՝ «արդար» կը կոչուի ան, որ առանց աշառութեան եւ առանց կաշառքի դատաստան կը կատարէ, ինչպէս Տէրը կ'ըսէ. «Երեւոյթներէն մի՛ դատէ, այլ արդար դատաստան կատարեցէք»¹⁹:

Իններորդ՝ «արդար» կը կոչուի եւ ան, որ ողորմած է, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ. «Սփռեց ու աղփատներուն տուաւ, անոր արդարութիւնը յափտեան կը մնայ»²⁰:

Տասներորդ՝ այս բոլորէն հեռու Աստուած «արդար» կը կոչուի, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ. «Արդար է Տէրը եւ արդարութիւնը կը սիրէ»²¹: Իսկ Անոր արգարութիւնը կ'ըսէ, որ աստուածային բոլոր խօսքերը գործով կը պարունակէ Իր սիրտին մէջ: Այս՝ այսքան:

Իսկ «անօրէն» կը կոչուի նախ ան, որ բնաւ օրէնքները չէ առած, ինչպէս կռապաշտներն ու այլազգիները, այդ պատճառով անօրէններ կը կոչուին:

Երկրորդ՝ «անօրէն» կը կոչուի ան, որ օրէնքներն առած է, բայց չի կատարեր, եւ ասիկա աւելիով կը պատժուի, քան միւսը, որովհետեւ առաքեալը կ'ըսէ. «Աւելի լաւ կ'ըլլար, որ անոնք բնաւ ճանչցած չըլլային արդարութեան ճամբան, քան թէ ճանչնային»²²:

Երրորդ՝ «անօրէն» կը կոչուի ան, որ չարիք կը գործէ եւ չարիքներու մէջ անզեղջ մնալով՝ ողորմութիւն կը գործէ: «Որովհետեւ ոչ ոք կրնայ երկու տէրերու ծառայել²³, — ըսաւ Տէրը, — ով որ մեղք կը գործէ, ծառայ է մեղքին»²⁴, իսկ եթէ բարիով չարիք կը գործէ, առաւել կերպով կը դատապարտուի: Այդ պատճառով մարգարէն կ'ըսէ. «Անօրէնը, որ պատարագ կը մատուցէ, այնպէս է, որ մէկը շուն կը մորթէ»²⁵:

Չորրորդ՝ «անօրէններ» կը կոչուին բոլոր չարիք գործողները, քանի որ ինչ օգուտ անոնց օրէնքներէն, թէ շատ գրուած բաներ կան, որովհետեւ կամք չունին անոնց մօտենալու:

Հինգերորդ՝ «անօրէն» կը կոչուի ան, որ չի կատարեր ու չի սորվեցներ, ինչպէս Տէրը ըսաւ՝ «Փոքր պիտի կոչուի»²⁶, որ է՝ անօրէն, քանի որ

¹⁹ Յովհ. է. 24:

²⁰ Տէս Սաղմ. ՃԺԱ. 9:

²¹ Տէս Սաղմ. Թ. 8:

²² Բ. Պետ. Բ. 21:

²³ Մատթ. 23. 24:

²⁴ Յովհ. Ը. 34:

²⁵ Ես. 64. 3:

²⁶ Մատթ. Ե. 19:

ինչպէս ինք չի կատարեր, այդպէս ալ ան, որ անոր օրէնքները լսեց ու տեսաւ զինք, օրէնքը կը ձգէ ու անոր գործը տեսնելով՝ այն կը գործէ, քանի որ չի կրնար խօսքով հակառակիլ օրինադիրին, որովհետեւ իր գործերը չար են, մանաւանդ՝ սաստել:

Դարձեալ. խորհրդաբար կը մեկնենք, քանի որ ըսելը արդարին միացած է, կը նշանակէ Քրիստոսին, որովհետեւ Քրիստոսի արդարութիւնը երբեք չի առնչուիր սատանայի անօրէնութեան ու անոր կամարարներուն, այդպէս ալ սատանային անօրէնութիւնը Քրիստոսի օրէնքներու սրբութեան եւ Անոր հետեւողներուն չի միաւորիր, այլ սատանան ու անոր կամարարները միշտ կը տանջուին, իսկ Քրիստոս եւ իր հետեւորդները միշտ կը փառաւորուին, ատոր համար «արդարին արդարութիւնը...»²⁷: Եւ ինչո՞ւ սատանան անօրէն կը կոչուի, յայտնի է Սողոմոնէն, [որ] կ'ըսէ. «Անօրէն իշխանը երբ աստուածանալ կամեցաւ»²⁸:

«Իսկ եթէ մէկը իր բոլոր անօրէնութիւններէն դառնայ, կ'ըսէ»²⁹: Ասիկա բաւարար չէ, թէ դառնայ, այլ անօրէնութեան փոխարէն արդարութիւն գործէ եւ օրէնքները [գործադրէ] ու ողորմութիւն ընէ³⁰, այսինքն՝ արդարութիւն հոգիին ու մարմինին միջեւ, ինչպէս Տէրը այրիի առակին մէջ կ'ըսէ. «Իրաւունքս պաշտպանէ հակառակորդէս»³¹, իսկ օրէնքները միտքով կը սորվի ու կը հնազանդի, իսկ մարմինով ողորմութիւն կը գործէ, ապա չի մեռնիր:

Իսկ մեղաւորը բազմաթիւ բաներ կ'ըսէ իր միտքին մէջ:

Նախ՝ կ'ըսէ, ինչպէ՞ս դառնամ, կ'երկնչիմ, թերեւս Տէրը կրկին անգամ յիշէ մեղքերս ու չմոռնայ:

Այս բանին Տէրը մարգարէին միջոցաւ կը պատասխանէ. «Երբ իր բոլոր գործերէն ու բոլոր անօրէնութիւններէն դառնայ, իր անօրէնութիւնները պիտի չիշխին»³², եւ այս խոստումը ճշմարիտ է:

Երկրորդ՝ կ'ըսէ, թէ եւ մեղքերէս ետք արդարութիւն գործեմ, սակայն ետքի արդարութիւնը չի կրնար փրկել, քանի որ իմ առաջին յանցանքներս բազմաթիւ են:

²⁷ Եզեկ. ԺԸ. 20:

²⁸ Հմմտ. Առակ ԻԴ. 12: (Բնագիրին մէջ նշուած Առակաց ԻԴ. 12 համարը չի համապատասխաներ մէջբերուած համարին: Այդ մտածումին մասին կը կարդանք Ես. ԺԴ. 12–21-ին մէջ. — Վ. (Յ.) Գ.):

²⁹ Եզեկ. ԺԸ. 22:

³⁰ Եզեկ. ԺԸ. 21:

³¹ Ղուկ. ԺԸ. 3:

³² Տէս Եզեկ. ԺԸ. 22:

Ասոր կը պատասխանէ. եթէ ետքէն արդարութեամբ գործէ, կ'ապրի: Երրորդ՝ մեղաւորը կ'ըսէ, թէ՝ Աստուած չուզեր իմ դառնալս, ինչպէ՞ս դառնամ:

Ասոր Աստուած մարգարէին միջոցաւ կը պատասխանէ. «Կ'ուզեմ անոր [չար] նանապարհէն դառնալն ու ապրիլը»³³:

Զորրորդ՝ թէ մեղաւորը կ'ըսէ՝ չեմ կրնար դառնալ, կ'երկնչիմ, թերեւս մահ կը բերէ վրաս, եւ չկարենամ կատարելապէս զղջալ:

Ասոր կը պատասխանէ, թէ՝ «մեղաւորին մահը չեմ ուզեր»³⁴, թէեւ խոր ծերութեան հասնի, մինչեւ կատարելապէս մաքրուի:

Հինգերորդ՝ թէ մեղաւորը կ'ըսէ, թէեւ ես դառնամ, սակայն Աստուած իր երեսը չերեցնէր ինծի:

Ասոր Աստուած այլ մարգարէի մը միջոցաւ կը պատասխանէ, թէ՝ «Երբ դառնաս, երեսս ցոյց պիտի տամ քեզի»³⁵: Իսկ թէ ինչ անօրէնութիւն եւ ինչ չանցանք ու մեղք եւ ինչպէս կը զանազանուին, սաղմոսին մէջ գրուած կը գտնեն:

Եւ մարգասէր Քրիստոսին, Անոր փառք յաւիտեանս: Ամէն:

ՄԱՏԹԵՆՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՔԱՐՈՋԸ ՊԱՀՔԻ ԱՌԱՋԻՆ ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻՆ, «ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ «ԵԼԻՑ» ԳԻՐՔԷՆ»³⁶

Աստուածային գիրքերէն ոմանք մեզի խրատելու համար գրուեցան, ինչպէս «Բ. Օրինացը», Աւետարանը եւ Առաքելական թուղթերը: Իսկ ոմանք ալ օրինակի համար, ինչպէս մարգարէներուն վարքերը եւ «Գործք առաքելոցը»: Ոմանք խորհուրդի համար, որպէսզի անոնցմով իմանանք Աստուծոյ մարգասիրութեան անճառելի խորհուրդը, որ ծածուկ կերպով ներգործեց ու յետոյ կատարեց: Եւ այսպէս է «Ելից» գիրքը, այդ պատճառով Յակոբ Տեառնեղբայր առաքեալը, այս Սուրբ Գիրքը առնելով, սահմանեց պահքի ժամանակ [կարգալ], որ Ադամի դրախտէն դուրս գալուն խորհուրդն ունի:

³³ Եզեկ. ԺԸ. 23:

³⁴ Անդ:

³⁵ Դան. Թ. 17, 20:

³⁶ Մեծ պահքի առաջին չորեքշաբթի օրը Ելից գիրքի առաջին գլուխի 1–10 համարները կ'ընթերցուին:

Բայց նախ տեսնենք, թե ինչ կը նշանակէ գիրքին վերնագիրը, որ կ'ըսէ՝ «Ընթերցում «Նլից» գիրքին»:

Արդ՝ ըստ նկարագիրին՝ այսպէս կ'ըսուի, թէ կարդացուածը այսինչ գիրքէն է կամ այսինչ առաքեալէն կամ մարգարէէն, այլ՝ թէեւ այս այսպէս է, սակայն խորհուրդ մը ունի:

Նախ՝ այսպէս կը ստուգաբանուի՝ «կարդա՛ եւ գործադրէ՛», քանի որ ով կը կարդայ եւ չի գործադրեր, ի զուր կը դատուի, ինչպէս սանդին չուանը դատարկ մտաւ եւ այդպէս ալ կ'ելլէ, այդ պատճառով բոլոր սուրբ գիրքերուն մասին այսպէս գրուած է:

Դարձեալ, ուրիշ ձեւով մըն ալ այսպէս կ'իմացուի, թէ բոլոր գրուած խօսքերը, որ բոլոր գիրքերուն մէջ է, իրարու հետ միտքդ բեր՝ իմանալով, թէ ինչ խորհուրդով գրուած է, գիրքերուն միտ բանին հասկնալով եւ ոչ թէ միայն սեւ թանաք տեսնելով:

Դարձեալ, տարբեր ձեւով կ'ըսուի՝ դուն սորվիր եւ ուրիշի մըն ալ Դիրքին մօտ բեր, որպէսզի ան ալ սորվի՝ շահելով եղբօրդ՝ ըստ Տիրոջ խօսքին³⁷:

Դարձեալ, տարբեր ձեւով կ'ըսէ՝ «կարդա՛ ատիկա», քանի որ ատիկա աստուածային սերմ է, որովհետեւ շահ կ'ունենաս Տիրոջ առջեւ՝ առաքինութիւնը, ինչպէս բարի երկիրը՝ երեսուն, վաթսուն կամ հարիւր³⁸:

Իսկ թէ Աւետարանին համար այս վերնագիրը չկայ, պատճառն այս է. քանի որ անիկա բերնէ բերան Աստուծոյ մեզի [ուղղուած] խօսք է: Իսկ միւսները իբրեւ միջնորդին միջոցով, այդ պատճառով կ'ըսուի. «Մեք Տէրը կ'ըսէ»: Իսկ միւսներունը՝ «Ընթերցում...»: Իբրեւ թէ այս անուն առաքեալը կամ մարգարէն այս խօսքը Աստուծոյ առած է ու մեզի բերած:

Իսկ այն, որ կ'ըսէ՝ «Նլից գիրքին», նախ՝ կը նշանակէ, ըստ ճառին, Եգիպտոսէն ելլելը, որ Մովսէսին միջոցով եղաւ, քանի որ ամբողջ գիրքն այդ մասին կը պատմէ:

Երկրորդ՝ խրատ կու տայ ելլելը միտքին մէջ ունենալ՝ ըստ մարգարէին. «Տրամութեան հովիտին մէջ իսկ երանելի յոյսը ունենալ»³⁹: Այս պատճառով ամէն տարի կը կարդանք այս ընթերցուածը:

Երրորդ՝ Ադամին դրախտէն ելլելը կը նշանակէ:

Չորրորդ՝ եւ դժոխքէն ելլելը՝ իր ծնունդներով հանդերձ:

³⁷ Հմմտ. Մատթ. ԺԸ. 15:

³⁸ Տէս Մատթ. ԺԳ. 8:

³⁹ Հմմտ. Սաղմ. ԶԳ. 7:

Հինգերորդ՝ շարժարանքներուն ելքը կը նշանակէ, որ սատանային միջոցով նեղութիւն կրած է գործերու շար սովորութենէն՝ հոգին առ Աստուած կ'աղաղակէ՝ ըստ Տիրոջ առակին⁴⁰: Այս պատճառով պահքի սկիզբը այս ընթերցուածը սահմանուեցաւ Տեառնեղբօր կողմէն:

Արդարեւ, Յակոբը Ադամին կ'օրինակուի, որ բազմաթիւ կերպերով Եգիպտոս մտաւ:

Նախ՝ քանի որ Յակոբ կերակուրի ցանկութեան պատճառով Եգիպտոս մտաւ, ինչպէս Գիրքը կ'ըսէ. «Քանանի մեծ եռաշախի ժամանակ լսեցին, թէ Եգիպտոսի մէջ ուտելիք կը գտնուի»⁴¹: Այդպէս ալ Ադամ ցանկութեան պատուղին պատճառով, որ կերաւ, երկրի յատակը իջաւ, աշխարհի նեղութիւններուն մէջ, ինչպէս Տէրը անառակին համար կ'ըսէ. «Գնաց եւ այնտեղի ֆաղաֆներէն մէկուն մէջ մնաց եւ այնտեղ եղջիւրներ կ'ուտէր»⁴²:

Երկրորդ՝ քանի որ Յակոբ Յովսէփին համար, որ անորմէ ծնունդ էր եւ կերակրելուն առաջնորդ էր, քաշելով Եգիպտոս բերաւ, այդպէս ալ Ադամը Եւային համար, որ ծնունդ էր անոր կողէն եւ առաջնորդ եղաւ պտուղէն ուտելուն, պարտադրուեցաւ Աստուծոյ տեսութենէն ելլելու եւ խորխորատին մէջ իյնալու:

Երրորդ՝ քանի որ տասներկու որդիներով պահքով Եգիպտոս մտաւ, ինչպէս այստեղ կը թուէ. «Ռութէն, Շմաւոն...»⁴³, եւ այլն, այդպէս ալ Ադամը տասներկու անդամներով դժոխք իջաւ, այլեւ՝ բոլոր ծնունդներով, որ տարուան տասներկու ամիսներուն կը ծնէր, բոլորին իր հետ քաշեց:

Չորրորդ՝ քանի որ Եօթանասուներկու հոգի էին մտնելուն ժամանակ առանց Յովսէփի. այդպէս ալ Եօթանասուներկու լեզուները, որոնք մէկ Ադամին մէջ էին, անոնց զօրութեամբ խաւարային երկրին մէջ մտաւ:

Հինգերորդ՝ քանի որ Եգիպտոսը երկաթի հալոց կը թարգմանուի, ուր Յակոբ մտաւ. այդպէս ալ այս երկիրը հնոց է ու փորձութեան վայր, ուր մենք կը բնակինք, քանի որ կը շարժարէ եւ բովով քննուելով հանգամանքներուն հետ այստեղ յայտնի կը դառնան:

Վեցերորդ՝ որովհետեւ Յակոբին Եգիպտոս մտնելը՝ կերակրուելու համար, պատճառ եղաւ իր ազգին եգիպտացիներուն ծառայ ըլլալուն,

⁴⁰ Հմմտ. Բարուք Գ. 1:

⁴¹ Հմմտ. Գործք է. 11–12:

⁴² Տէս Դուկ. ԺԵ. 15–16:

⁴³ Ելք Ա. 2:

այդպէս ալ Ադամին պատուիրանազանցութիւնը պատճառ եղաւ իր որդիներուն սատանային գերութեան ու ծառայութեան [ենթարկուելուն]:

Եօթներորդ՝ քանի որ Յովսէփին եւ Յակոբին մեռնելէն ետք սկսան այդ ազգը ծառայեցնել. այդպէս ալ Աբէլ արդարին, Ադամին ու Եւային մեռնելէն ետք [մարդկային] բնութեան մահը սկսաւ եւ դժոխք երթալը:

Ութերորդ՝ որովհետեւ փարաւոնը անոնց մանուկներուն գետ կը նետէր⁴⁴. այդպէս ալ սատանան աշխարհի մէջ մարդոց բարի խորհուրդները չարութեան մէջ կը ձգէր եւ վատ ճանապարհներու [կ'առաջնորդէր], որ էր՝ ուտելը, խմելը եւ պոռնկութիւն ընելը:

Իններորդ՝ քանի որ արուները կը սպաննէին, իսկ էգերը կ'ապրեցնէին⁴⁵. այդպէս ալ սատանան մարդոցմէ բարի խորհուրդը փորձութեամբ կը սպաննէր, ինչպէս Աբէլին մղեց իր եղբայրը սպաննելու⁴⁶, նաեւ բազմաթիւ հարուածներով տանջեց⁴⁷, ինչպէս Յոբէն յայտնի է: Իսկ թույլերուն եւ կնաբարոններուն աճեցուց ու զօրացուց, որոնք մեղսասէր ու անհաւատներ էին:

Տասներորդ՝ որովհետեւ Իսրայէլի որդիներուն կը տառապեցնէին կաւի եւ աղիւսի գործով. այդպէս ալ սատանան Ադամի որդիներուն իրենց կենդանութեան ժամանակ կը տառապեցնէր պոռնկութեամբ, ինչպէս կաւը, եւ անզղջութեամբ, ինչպէս աղիւսը՝ ցամքեցնելով աստուածային սէրէն:

Տասնմէկերորդ՝ քանի որ փարաւոնը Իսրայէլի որդիներուն Եգիպտոսի մէջ հինգ քաղաքներ շինել տուաւ, Փեգոնը, Ռամիսան, եւ այլն⁴⁸. այդպէս ալ սատանան հինգ զգայութիւնները իրեն բնակութեան համար կազմեց, որով անօրէնութեան բոլոր տեսակի գործերով կը ճեմէր, եւ գեղեցիկ կերպով կազմեց՝ ըստ մարմինի, որով մարդիկ հնարեցին զանազան կերպերու շինուածքներ, որը՝ բողոքեան, որը՝ շնութեան:

Տասներկրորդ՝ որովհետեւ աղիւսի գործին համար յարդ չէին տար, որպէսզի առանց յոգնելու չաշխատին, այլ կ'երթային եղէգ բերելու⁴⁹, որմէ իրենց մարմինները ճղուելով հողը արիւնով կը շաղախէր. այդպէս ալ սատանան մարդուն եղջիւրներէն չէր տար, որ խոզերը կ'ուտէին,

⁴⁴ Ելք Ա. 22:

⁴⁵ Տէս Ելք Ա. 16:

⁴⁶ Ծննդ. Դ. 8:

⁴⁷ Տէս Յոբ Բ. 13, Թ. 17:

⁴⁸ Տէս Ելք Ա. 11:

⁴⁹ Տէս Ելք Ե. 12:

այսինքն՝ մեղքերէն, քանի որ մարդուս բնութիւնը կը ցանկար, սակայն ո՛չ ոք կու տար անոր,— կ'ըսէ Տէրը⁵⁰: Այդ պատճառով անկարգ տուփանքին յարեցաւ, որ բնութենէն դուրս է՝ նման եղէգին, որով մարդու հոգին աւելի կը խոցուէր, ինչպէս յայտնի է Սողոմէն, որովհետեւ արեան⁵¹ նման կրակով լեցուց երկիրը, եւ կը տոչորէին⁵²:

Տասներեքերորդ՝ քանի որ Իսրայէլի որդիները դառն ծառայութեան մէջ Տիրոջ կ'աղաղակէին. այդպէս ալ Ադամին որդիները, աշխարհէն նեղութիւն կրելով, Աստուծոյ կը յուսային սատանային ձեռքէն փրկուելու, ինչպէս Երեմիան կը պաղատէր. «Տէր Աստուած Իսրայէլի, մեր անձերը նեղութիւն կը կրեն, եւ հոգիները ծանրաբեռնուած են անօրէններէն, Քեզի կ'աղաղակենք»⁵³: Իսկ Աբրահամ սողոմացիներուն փրկութիւնը կը խնդրէր⁵⁴:

Տասնչորսերորդ՝ որովհետեւ իսրայէլացիներուն փրկիչը իրենց ազգէն ծնաւ, այսինքն՝ Մովսէսը Եգիպտոսի մէջ. այդպէս ալ մեր Տէրը մարդկային բնութենէն ծնաւ այս աշխարհին մէջ, երբ տակաւին սատանայի չարութեան բռնութիւնը բազմացած էր:

Տասնհինգերորդ՝ քանի որ Մովսէսին ալ գետին մէջ նետեցին. այդպէս ալ սատանան կ'ուզէր Հերովդիայի միջոցով մեր Տիրոջ սպաննել, այդ պատճառով Բեթղեհէմի մանուկները կոտորուեցան⁵⁵:

Տասնվեցերորդ՝ որովհետեւ Մովսէս պրտուէ ամանով պատուեցաւ, իսկ ջուրը Մովսէսին մօտ չէր մտներ, քանի որ կապրաձէթով ծեփուած էր. այդպէս ալ մեր Տէրը Իր ծնունդին ժամանակ խանձարուրով պատուեցաւ եւ քարայրի մը մսուրին մէջ դրուեցաւ, ու մեր Տիրոջ մօտ հեշտութեան եւ թուլութեան ջուր չմտաւ, որովհետեւ աստուածային բնութեամբ պնդացած էր:

Տասնեօթներորդ՝ քանի որ փարաւոնին աղջիկը տեսնելով Մովսէսին խանդաղատանքով լեցուեցաւ⁵⁶ եւ հրամայեց հանել զինք ջուրէն. այդպէս ալ մոգերը, որոնք կռապաշտութեան որդիներ էին, տեսնելով աստուղը՝ եկան Քրիստոսին երկրպագելու, որոնք իրենց թագաւորին հրամանով Արեւելքէն եկան:

⁵⁰ Տէս Ղուկ. ԺԵ. 16:

⁵¹ Տէս Ելք է. 21:

⁵² Ծննդ. ԺԹ. 23–25:

⁵³ Հմմտ. Երեմ. ԺԱ. 11, ԺԲ. 6:

⁵⁴ Տէս Ծննդ. ԺԸ. 16–33:

⁵⁵ Տէս Մատթ. Բ. 16–18:

⁵⁶ Տէս Ելք Բ. 6:

Տասնութերորդ՝ որովհետեւ իր մօր տուաւ զայն՝ կերակրելու, մինչեւ կատարեալ հասակի հասնիլը⁵⁷. այդպէս ալ մեր Տէրը Իսրայէլի ժողովուրդին մօտ սնաւ մինչեւ կատարեալ հասակին՝ երեսուն տարեկանին հասնիլը:

Տասնիններորդ՝ քանի որ փարաւոնին աղջիկը զինք իր որդին ըրաւ եւ սնուցեց զինք. այդպէս ալ մեր Տէրը հեթանոսներուն որդի կոչուեցաւ, ինչպէս Նաային կ'ըսէ. «Մեզի ոռդի մը ծնաւ, մեզի մանուկ մը տրուեցաւ»⁵⁸:

Քսաներորդ՝ որովհետեւ զայն Մովսէս անուանեց, այսինքն՝ ջուրէն հանուած. այդպէս ալ մեր Տէրը հեթանոսներուն կողմէ Քրիստոս անուանուեցաւ, որ է օծեալ, այսինքն՝ տարբեր սովորական մարդոցմէ:

Դարձեալ. թէեւ այս խորհուրդը ինքն իր մէջ ծածկաբար ունի այս գիրքը, որ ապագային կատարուեցաւ, սակայն տարբեր բնոյթի խրատ եւ օգուտ ունի մեզի այս ընթերցումը: Որովհետեւ Յակոբ խորհրդաբար կը նշանակէ մեր հոգին ու մարմինը, իսկ Եգիպտոս՝ մեղքերն ու անօրէնութիւնները, տակաւին ապաշխարութիւնն ու շարշարանքները ըստ բազմաթիւ կերպերու:

Նախ՝ որովհետեւ ինչպէս ըսուեցաւ, թէ Յակոբ կերակուրի ցանկութեամբ Եգիպտոս իջաւ, այդպէս ալ մենք մինչեւ հիմա կերանք, խմեցինք եւ ցանկացանք, այդ պատճառով մեղքի մէջ ինկանք ու ատոր համար պահճի ու ապաշխարութեան կը մօտենանք:

Երկրորդ՝ քանի որ այն ատեն սովը ամբողջ երկրին տիրեց եօթը տարի, այդ պատճառով Յակոբի որդիները հաց փնտռելու ելան. այդպէս ալ մեզի հասած է Բանին Կենաց սովը, եւ ատիկա մահացու եօթ մեղքերու պատճառով, եւ մեղքերու չափ, որ գործեցինք, այդ պատճառով արժան է մեզի, որ Կենաց Բանը փնտռելու ելլենք, որ անմահութեան հացն է՝ խրատ Աստուածաշունչ գիրքերէն⁵⁹:

Երրորդ՝ որովհետեւ մինչ տակաւին Յովսէփ Գեղեցիկը կար, Իսրայէլը Եգիպտոսի տէրն էր, իսկ երբ մեռաւ, ապա ծառայ եղան, այդպէս ալ ինչքան ժամանակ որ ողջախոհութիւնը մեր մէջ կենդանի էր, մեր կամքերուն, ցանկութիւններուն ու սատանային տէրն էինք. իսկ երբ մեղքերով մեր մէջի սրբութիւնը մեռցուցինք, այդ ատեն սատանային կողմէ գերուեցանք:

⁵⁷ Տէս Ելք Բ. 8:

⁵⁸ Նս. Թ. 6:

⁵⁹ Հմմտ. Յովհ. Ե. 35:

Զորրորդ՝ քանի որ Յովսէփէն ետք ուրիշ թագաւոր մը ելաւ, որ Իսրայէլի ազգը չէր ճանչնար⁶⁰։ այդպէս ալ Աստուծոյ հեռանալէն ետք, սատանային միջոցով, որ աշխարհի տէր կոչուած է, մեղքերու մէջ ինկանք, ինչպէս Տէրը կ'ըսէ. «Այս աշխարհի իշխանը»⁶¹, որովհետեւ ան աստուածապաշտները չի ճանչնար, մանաւանդ անոնք, որոնք տակաւին նոր բարեգործութիւն կը կատարեն:

Հինգերորդ՝ քանի որ փարաւոնը Իսրայէլի ազգին կը չարչարէր, այդպէս ալ սատանան կը չարչարէ մեզ չար գործերու եւ անիրաւ խորհուրդներու միջոցով, այդ պատճառով մեր խորհուրդը [մտածումը] խղճմտանքէ եւ մեղքերու ալէկոծութենէն չի դադրիր:

Վեցերորդ՝ որովհետեւ, թէեւ Իսրայէլի որդիները չէին ուզեր փարաւոնին ծառայել, սակայն անոր բռնութիւնը նեղելով կը տանջէր զանոնք. այդպէս ալ մեղանչելէն ետք, թէեւ կայ մեր կամքը այս ինչ մեղքը չընելու, սակայն սովորութեան բռնութիւնը, որ սատանայի ներգործութենէն է չի ձգեր մեզի, այլ բռնութեամբ մեղքերուն ծառայել կու տայ:

Եօթներորդ՝ որովհետեւ փարաւոնը հինգ բան ընել կու տար. աղիւսի գործը, քաղաքներու շինութիւնը, մանուկները ծովուն մէջ նետելը, արունները սպաննելը, էգերն ապրեցնելը. այդպէս ալ սատանան մեզի հինգ բան ընել կու տայ: Նախ՝ մեր միտքին մէջ պղծութեան խորհուրդը կը նետէ: Երկրորդ՝ մեղքը իր քաղաքը շինել կու տայ: Երրորդ՝ մեր հոգիները գիշութեան աղտին մէջ կը նետէ, ինչպէս ծովուն մէջ: Զորրորդ՝ այրի հոգին մեղքերով կը սպաննէ: Հինգերորդ՝ իզագած մարմինը ժամանակաւոր կենդանութեամբ կ'ապրեցնէ:

Ութերորդ՝ քանի որ եբրայեցիները Աստուծոյ աղաղակեցին. այդպէս ալ մեր հոգին իր ներքին դէմքով, որ միայն Աստուծոյ տեսանելի է, կ'աղաղակէ՝ ցոյց տալով սատանայէն ստացած մեղքերու վէրքերը մարմինին վրայ, տակաւին անելանելի բանտը, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ. «Տէր, իմ անձս բանտէն հանէ»⁶²:

Իններորդ՝ որովհետեւ Մովսէս այնտեղ ծնաւ եւ երեք տարի ծածուկ պահուեցաւ⁶³, որ կայտառ էր. այդպէս ալ մենք, թէեւ սատանան մինչեւ հիմա մեզ մեղքերու մէջ պահեց, սակայն այստեղ մեր մէջ ծնաւ խղճմտանքը, որպէսզի կարենայ մեզ մեղքերու խառնակութենէն հանել,

⁶⁰ Տէս Ելք Ա. 8:

⁶¹ Յովհ. ԺԲ. 31:

⁶² Տէս Սաղմ. ՃԽԱ. 8:

⁶³ Ելք Բ. 2:

քանի որ ան է փրկիչ, եւ երբ մեր միտքին մէջ կատարեալ խղճմտանքը ծնի, երեք ժամ կամ երեք օր կամ երեք ամիս կը պահուըտի, եւ թէեւ խղճմտանքը երբեք չի դադրիր, այլ կատարեալը այդ ժամանակ կը ծնի:

Տասներորդ՝ քանի որ Մովսէս փարաւոնի աղջկան կողմէ որդեգրուեցաւ նաժիշտին միջոցաւ, եւ զայն իր մօտ տուաւ սնուցելու համար, այդպէս ալ մեր մարմինը, որ մեղքերու աղջիկն է, այստեղ մեր հոգիները կ'առնէ զգայութիւններուն միջոցաւ եւ մեր մօր՝ Եկեղեցիին կու տայ, այլեւ՝ պահեցողութեան եւ ապաշխարութեան, որպէսզի աստուածային գիրքերու կաթով, պահեցողութեան պարկեշտութեամբ եւ խոստովանութեան անմեղութեամբ սնուցէ մեզ: Որմէ յատկացուելով քրիստոնեաներ կ'անուանուինք եւ առաքինութեան հասակին եւ արդարութեան գործերուն հասնելով՝ արժանի ըլլանք Աստուծոյ Որդիին փառքին, անմահ Բանին Յարութեան՝ յաւիտենական կեանքին հաղորդուելով ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, որով եւ ընդ որում Հօր միանգամայն եւ Սուրբ Հոգիին վայել է փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից: Ամէն:

Շարունակութիւնը՝ յաջորդիւ

Գրաբարէ արեւմտահայերէնի վերածեց՝
ՎԱՐԱՆԴ (ՅԱԿՈԲ) ՔՈՐԹՄՈՍԵԱՆ

